

Fotografų susitikimas

2012 m. sausio 11 d.

Č. JURŠĖNAS. Laba diena susirinkusieji, bičiuliai, kolegos. Susirinkom ypatinga proga minėdami Laisvės gynėjų dieną, norėdami prisiminti tai, kas buvo, prisiminti tuos žmones, kurie tada veikė, kurie atsilaukė, kurių netekome ir kurie išlikom. Pagerbdami tas dienas mes prisimename ne tik štai tą tanką, kuris tiesiai į mus žiūri iš ekrano, bet mes prisimename svarbiausią žmones, kurie tyliai, ramiai arba dainuodami, arba melddamiesi atlaikė tą spaudimą. Tai buvo mūsų pergalė, čia taip galima įvertinti tas dienas, labai trumpai vienu žodžiu apibendrinant. O čia susirinko tie žmonės, kurie fiksavo, turiu galvoje, vyresnius, nes yra jaunesnių, kurių tada dar ir nebuvo. Tie žmonės, kurie fiksavo tuos įvykius ir fiksavo ne tik sau, spaudai, televizijai, užsienio agentūroms ar televizijoms, bet fiksavo tai, ką darė maskviniai agresoriai. Tai mums buvo argumentas, kad galėtume paskui paaiškinti, kas atsitiko ir kuo visa tai baigėsi. Taigi pirmasis mano žodis padėka tiems, kurie tada fiksavo, užfiksavo ir atliko iš tikro savo ir profesinę, ir patriotinę pareigą.

Ir mano žodis į jaunesnius, kuriems neišpuolė tokie įvykiai, bet gyvenimo išmėginimų vis tiek galima sulaukti. Įvertinkite tai, kas buvo padaryta jūsų vyresniųjų brolių, tėvų ar senelių, pasidarykite iš tikro atitinkamas išvada, kad jeigu, neduok Dieve, taip atsitiktų, kad jūs taip laikytumėtės ir taip veiktumėte, kaip čia susirinkę vyresnieji. Taigi dar kartą ačiū jums, pabrėžiu, vyresnieji. Galėtų pradėti mūsų susirinkimą, mūsų posėdį, bet, manau bus teisinga ir tiesiog žmogiška, kad tylos minute, atsistojimu pagerbtume tuos, kurie tada žuvo už Lietuvos laisvę. (*Tylos minutė*) Ačiū.

Mielieji bičiuliai, kadangi daugelio dalykų, kurie šiandien ar vakar vyko, vyksta ar vyks dar 12–13 d., daugelio dalykų sumanytoja ir rengėja yra visiems gerai pažįstama A. Rupšytė. Tai jai pirmajai priklauso žodis. Prašom.

A. RUPŠYTĖ. Pirmiausia laba diena ir džiaugiuosi visus matydama. Kažkaip pagalvojau, kad prieš 21-nerius metus Spaudos rūmai jau buvo užimti, išvartotos redakcijos. Jautimo ir laukimo nuotaikos visur tvyrojo ir jūs visi, dauguma fotografų, vaizdo operatorių, žurnalistų, bandėte pranešti ir pranešėte pasauliui, kad Lietuvą puola sovietų agresorius, kuris kėsina į laisvą žodį ir į mūsų šalį. Tai pirmiausia, dėkodama jums, kad susirinkote, sakau tik viena – kaip gerai, kad jūs buvote tada kartu. Ačiū jums, kad fiksavote, ačiū, kad neišsigandote ir nepabūgote tankų, matėte kraują, matėte žuvusius žmones, tačiau vis tiek ė jote ten, kur ne tik vedė, manau, pareiga, bet kur vedė širdis, nes jūs tikrai mylite, mylėjote ir mylėsite Lietuvą. Dar kartą lenkiuosi ir sakau ačiū.

O dabar prie tokių galbūt žemiškesnių dalykų ir kodėl vyksta reiginiai. Manau, 21-neri metai yra tas laiko tarpas, kada pradedi galvoti, o vis dėlto kas tai yra ne tik istorinė atmintis, bet ką tu galėtum palikti jaunimui, jaunajai kartai. Jaunoji karta, manau, iš pasakojimų, skaitydami knygas, o dažnai kartais mokykloje prabėgom pasižiūrėdami į tam tikrus įvykius savaip įvertina. Todėl jūsų, ypač fotografų vaizdo medžiagos, kurie turite, aišku, žurnalistų kas yra surinkta, tai yra lyg tas lakmuso popierėlis, prie kurio jie prisiliečia ir pajunta kas tai buvo. Be viso šito, be vaizdų, bet pasakojimų yra sunku įsivaizduoti. Aš pagalvojau, kad tikrai mums patiems, kai mes augome jaunesni dar okupuotoje Lietuvoje, buvo sunku įsivaizduoti, kas tai buvo Vasario 16-oji, partizanų karas, tačiau kai paimdavome fotografijas, kad ir pageltusias, arba paimdavome laiškus juose rasdavome galbūt savyje daug atsakymų į klausimus kodėl, kas yra ta laisvė ir t. t.

Jūs šiandieną gavote anketas. Mes paprašysime jūsų užpildyti, nes praėjo metai kai mes kalbėjomės, kad reikėtų apie daug ką parašyti, daug surinkti informacijos ir ypač apie jus, apie žmones, kurie buvo ne statistai, jūs buvote aktyvūs liudytojai, aktyvūs kovotojai, aktyvūs žmonės, kurių dėka pasaulis tikrai sužinojo ir Lietuva tada buvo ne viena. Mano pirmiausia toks dalykinis prašymas, kad reikėtų užpildyti tas anketas ir paskui mums atiduoti, kad mes galėtume surinkti.

Toliau, manyčiau, reikėtų, apskritai galbūt ne šiandien, bet galbūt tokia bręsta mintis, mums visiems pagalvoti, kaip tą istorinę atmintį išsaugoti, kaip padaryti, kad kartu bendromis jėgomis galėtumėm važiuoti į mokyklas pristatyti, kad jūsų parodos keliautų, kad būtų surinkta ta informacija. Aš nesakau, kad ar dykai ar kas, gal turėtų atsirasti kažkokie fondai, nes čia ir yra lobiai. Lobiai mūsų Lietuvos valstybės. Jeigu šito dalyko nebus, tai ateinančioms kartoms, matyt, ir liks tam tikri galbūt vienokios ar kitokios tiesios prisiminimai, gal kažkam ir labai yra tas naudinga, kad to nebūtų, aš sakau, gal, nes tikrai negaliu atsakyti į šitą klausimą, tačiau, manau, kad per 21 metus galbūt ir daug kas yra padaryta, renkami prisiminimai, nuotraukos ir t. t., tačiau laikui bėgant mums reikėtų visiems pagalvoti, kad metraštyje nebūtų tuščių spragų.

O žiūrėdama ir matydama jaunus fotografus, žurnalistus, norėčiau jus paraginti. Paklausinėkite čia susirinkusių, eikite ir jums tikrai galbūt atsivers naujas kvėpavimas ir naujos idėjos, nes šitie žmonės tikrai turi ką papasakoti. Tai dar kartą visiems tariau nuoširdžiausią ačiū, kad jūs čia susirinkote, kad esate ir jeigu kartais būna kokių autorinių problemų, mes stengiamės viską padaryti ką galim. Patarkite ir padėkite, nes klystame ir mes. Dar kartą ačiū. (*Plojimai*)

Č. JURŠĖNAS. Pagal susitarimą dabar žodį turėtų tarti fotografas Alfredas Girdziušas. Prašom. Galima iš vietos, galima iš tribūnos, kad kiti matytų.

A. GIRDZIUSAS. Ačiū, kad suteikėte žodį. Aš noriu labai trumpai pasakyti. Praktika parodė, šitie susitikimai Seime, kaip išsireiškus neįžeidžiant Seimo darbuotojų ir, kaip sakau, seimūnų, čia yra uždara zona, kur įeiti labai sunku ir mes susitinkame per metus, per dvejus metus kartą su savo draugais, su kolegomis. Praktika parodė ir kitą dalyką. Mes, kaip žurnalistai, kartais stebim tą, ko kiti nepastebi, ypač fotografai. Tie, kurie rašo, jų kitas požiūris.

Karininkų Ramovė“ gerbiamasis J. Gečas gal neduos pameluoti, sėdi pilna salė karininkų, t. y. savanorių, dalinasi įspūdžiais, gauna pagyrimus, gauna apdovanojimus ir įeina mūsų vaikučiai, t. y. „Liepaitės“ dainuoti. Pusė salės pakyla ir vos ne demonstratyviai išeina. Prileikiu prie organizatoriaus ir sakau, ką jūs darote? Tai reiškia, tie patys žmonės, tie patys savanoriai, dalyvavę šiuose renginiuose visiškai nevertina tokio dalyko, kad mes, man jau 63 metai, mes pristatome save. Kaip mes priimsime vaikučius, tarkime, bet kokioje mokykloje, bet kokioje įstaigoje, tai ir jie žiūrės į mus taip. Knygas skaitydami jie vienaip supras, knygas gaudami jie iš mūsų, pavyzdžiui, fotografų dabar daug išleistų, Angonita man įteikė knygą, mes buvome ten, tie vaikučiai papuola į bibliotekas, labai gerai. Bet... (*Balsas salėje*) ir kolega sako, jie knygų neskaito. Reikia gyvu žodžiu važiuoti ir rengti. Net šiandien vienam kolegai sakau, mes susitikome, čia mūsų 55 žmonės. Kažkaip mečiau žvilgsnį ir pamačiau 55 žmones. Ir čia aš tikiuosi, jeigu yra iš Licėjaus, buvo duotas skelbimas mano, kadangi aš licėje vedžiau fotografiją, ar iš licėjistų? Nėra. Tai štai. Yra iš kitos mokyklos. Bet čia yra iki 10 vaikučių, atvažiavusių pasižiūrėti mūsų renginio, pakalbėti ir pasakyti saviškiams, ką reikia daryti ir ką mes rengiamės daryti. Tai gal tokius renginius, nežinau. Šimtą kartų būtų geriau nuvažiuoti į mokyklą, kur salėje – 500 vaikučių. O jau ten vyksta geometrine progresija: vaikučiai pasako vaikučiams, o tie vaikučiai dar kitiems vaikučiams pasako. Ir pamato jus, gyvus. O čia mes vieni kitus pažįstame. Mums jau nusibodo žiūrėti vieniems į kitus. Ir geriausias atvejis, ką mes paklausiamo. Kaip gyvena ir atsakymas – gerai.

Pasvarstykite kaip daryti šitą dalyką. Įeiti į mūsų jaunuomenę. Tarkime, prieš ateidamas čia, pasiskaičiau istorijos vadovėlius, aš taip pat paklaikau todėl, kad ten pasakymai tokie gana neapibrėžti kas čia vyko ir kaip vyko. Dabar ateina žmogus. Kolegos, pažįstu jus visus kaip nulupti. Ir gyvas jeigu ateitų tenai ir pasakytų, taip tas buvo, tas buvo, taip, jie kitaip žiūrėtų. Galų gale jie tą patį puslapiuką atsivertę jie kitaip žiūrėtų ir kitaip skaitytų.

Kitas dalykas. Gerbiamoji Angonita labai teisingai sakė. Pas mus yra labai daug informacijos. Nežinau, aš manau, kad jau pribrendo reikalas pasitikėti žmonėmis, ypač tais, kurie siūlo tokias sąlygas, dokumentus nuskenuoti, duoti. Bet taip pat neapibrėžtumai kyla. O pas jus, ypač filmuota medžiaga. Tas kas rašė, aš nežinau, rašymas, sakyčiau taip pat gal ne tiek objektyvus. Gal įvykio aprašymas būna truputį subjektyvus. Kas fotografavo, ir kas filmavo ir jeigu kas įrašė garsą, tai čia bus objektyvu. Jeigu aš nufotografavau kokį nors mūsų

veikėją, kad ir gerbiamąjį Česlovą besikrapštantį nosį, jis bus tik krapštantis nosį. Objektivu. O kad jis blogas ar geras, čia jau subjektyvu. Kaip sako kita jau ... Jūsų kišenėse, jūsų archyvuose aš jaučiu savo kailiu, kad pas jus labai, labai net ir labai daug medžiagos.

Na, gaila šiandien nėra gerbiamojo J. Mileriaus nėra,

A. RUPŠYTĖ. Atsiprašau, jis atsiprašo, jis yra išvykęs su Pirmininke, bet žadėjo į pabaigą atvažiuoti.

A. GIRDZIUSAS. Tai sakau, vienintelis žmogus iš Seimo, kuriuo aš pasitikėjau ir daviau savo negatyvus. Ne visus. Tada, ko gero, buvo šitas va gi. Dalį daviau. Kažkur apie 8 tūkst. buvo nuskenuota. Bet pas mane dar yra. Trupučiuką kita situacija, bet kai kurie žinau kad turi. Nenoriu sakyti, kad aš varau tokią propagandą. Gal vis dėlto duokite pasitikėjimą ir duokite medžiagą Seimui. Nes man skambino iš valstybinio muziejaus archyvų ir štai ką pasakė: galima duoti, išsaugosime, bet yra vienas dalykas. Davei, tavo autorinės teisės yra, bet jau tu šių negatyvų arba įrašų kokių nors reikalui esant neatgausi atgalios. Seimas duoda, nuskenuoja ir grąžina atgal. Tai čia šimtu procentų garantuoju. Nežinau, gal ten kitos sąlygos, bet sakau, aš jūsų neagituoju, čia mano nuomonė. Aš visiškai jūsų neagituoju, bet aš pasakiau tą, kas yra dabar šiandien dienai. Muziejus – viskas gerai. Daugelis žmonių, daugelis muziejų žinau labai daug kurie pardavė užsieniui už pinigus. Reikia gyventi, aš suprantu. Bet ir pasibaigia patriotizmas iš karto. Pardavei, pinigus uždirbai ir pasibaigė santykis su ta Lietuvos istorija. Aš užėmiau labai daug laiko. Bet esmę, kolegos, supratote? (*Balsai salėje: „Taip. Valio!“ Juokas. Plojimai*)

A. RUPŠYTĖ. Labai ačiū. Manau, kad tikrai nebuvo jokios iš mūsų net nežinojome, kad Alfredas šiuos žodžius pasakys. O norėčiau tik tiek, kad jokios, aš taip sakau. kad tas susirinkimas vien dėl to, kad atiduoti ar nuskenuoti archyvams, tikrai to nėra. Vienintelis dalykas mano asmeninis prašymas, kad jie nebūtų po mūsų kažkur išmesti, kaip vieną kartą. Ta prasme, jeigu pavyks, juos nuskenuosite pas save. Jeigu nuskenuosite, atiduosite. Tiesiog kartais jaunoji karta nesupranta. Tai čia vien dėl to. Jokių būdu, ar atiduoti, ar ne, tik kad jie neatsidurtų paskui. Iš tikrųjų tas, kas yra sukaupta, padaryta, kažkur... bet čia ne dėl to, kad atiduoti mums, ar skenuoti, ar visa kita. manau, kad su kiekvienu galima susitarti, pasikalbėti. Esmė yra tai, kad kaip bendromis jėgomis pagalvoti apskritai padaryti tą vaizdo medžiagą prieinamą. Kaip padaryti, kad ir jums būtų visą laiką gerai. Kad būtų tos autorinės teisės. Kad nebūtų paimama ir sakoma, gal gali duoti. Šito tikrai neturėtų būti ir bendromis jėgomis, kurie žmonės supranta, manau tas bus.

Dabar gal trumpai vienas po kito pakalbėsime, suteiksime žurnalistui, po to vėl fotografams. Tai norėčiau pakviesti žurnalistę Aureliją Arlauskienę, kuri aš nežinau, kiek... (*Balsai salėje*) Kad yra, tai aš matau. Bet kaip aš supratau, praeitais metais pažadėtas prieš

metus žurnalistai, kad padės surinkti, įvyko. Man taip buvo bent pasakyta. Prisiminimai. Vadinasi per metus kažkas pavyko išleisti. Gerbiamoji Aurelija, prašom. Ir pasidalinkite savo patirtimi, kad mes galėtume toliau tą daryti ir rinkti prisiminimus. Ačiū jums.

A. ARLAUSKIENĖ. Labai atsiprašau, kad jaudinuosi, kas man yra visai nebūdinga. Ir net nemoku Sausio 13-osios medalio kaip reikiant užsisiekti. Labai atsiprašau. Iš tiesų jaudinuosi dėl to, kad čia matau kolegas, kurie tikrai galėjo būti apdovanoti šiuo garbingu apdovanojimu. Ir jie yra nusipelnę, bet galbūt ne laiku yra pateikti dokumentai ir t. t. Taigi. Tikrai labai jaudinuosi ir atsiprašau.

Nesutinku su Alfredu, kurie mes esame išbandyti karu. Kartu buvome Cchinvalyje, Pietų Osetija, kur tuo metu vyko karas. Joks kitoks fotografas nevažiavo su manimi, tik Alfredas. Tikrai. Tai yra puikus kolega, puikus žurnalistas. Tačiau nesutinku, kai jis pasakė, kad mes susitinkame, pakalbame ir išsiskiriame. Labai malonu su visais pasimatyti, pasikalbėti. Bet tai, ką mes pažadame, imkime ir įvykdykime. Šiandien aš atnešiau, tikrai labai sunkiai nešiau, uždusau, naują almanachą „Žurnalistika“. Jį leidžia Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija ir Lietuvos žurnalistų sąjunga. Būtent šiame numeryje užpildomos istorinės spragos, ir tai padarė mūsų kolega Domas Šniukas, kurio aš nematau. Gal jis pavėlavęs ateis. Būtent jis aprašo, yra didžiulė, mes skyrėme tam didžiulį skirsnį. Buvo ir Sausio 11-oji. Šiais metais mes minime, praeitais metais Lietuvos gynėjų 2dienos 20-metį ir visą laiką kalbėjome apie Sausio 13-ąją. Tačiau tai, kas įvyko sausio 11-ąją, apie išvargimą iš Spaudos rūmų, apie spaudos žurnalistų ir spaudos fotografų darbą, apie tai, kaip buvo išleistas unikalūs, precedento neturintis leidinys „Laisva Lietuva“, ir kokio leidinio redakcija prie neprisidėjo. Kokiomis lėšomis jis buvo finansuotas. Iš tiesų čia D. Šniukas užpildo šitą didžiulę istorinę spragą.

Lygiai prieš metus Žurnalistų sąjungos tinklalapyje buvome paskelbę, kad žmonės teiktų savo prisiminimus. Deja, deja, Angonita, deja, deja. Be papildomų raginimų iš tikrųjų niekas neparašė. Labai džiaugiuosi, kad savo prisiminimais pasidalijo Jūra Marija Baužytė ir Algimantas Degutis, Adolfas Uža, kuris iš tikrųjų yra vertas ne tik Sausio 13-osios medalio, bet ir didžiulės pagarbos, padėkos. Jis šiuo metu labai sunkiai serga, todėl, kad jis buvo pirmasis paskelbęs pasauliui per ...informaciją apie Sausio 13-ąją. Būtent A. Uža parašo tos dienos, tos nakties, jau Sausio 13-osios nakties, prisiminimus. Ir jaunas žurnalistas Viktoras Denisenko aprašo, kaip gyveno tuo metu Vilniaus universiteto laikraštis „Universitetas Vilnensis“ leidinys. Taigi tik keturi žurnalistai atsiliepė į mūsų raginimą.

Dabar jau daugelis sako, kodėl nepaskambinote man, pasakyk, kodėl neparašėte. Iš tikrųjų esame atviri, tinklalapyje kabo informacija. Vienas žurnalistas Kazimieras Šiaulys parašė tokius aptakesnius pamąstymus, todėl mes neįdėjome į tą leidinį. Todėl aš dabar,

naudodamasis proga, sakau, susitikime dažniau, pažadėkime, bet ir įvykdysime, ką pažadame. Šitą leidinį galima įsigyti Žurnalistų sąjungoje.

Dabar aš noriu padovanoti kolegei Danutei Jokubėnienei, kuri taip pat šiandien yra, matau, prisisegus, taip pat apdovanojama, ir visiems, kuriems čia užteks. Norėčiau gerbiama-
majam Česlovui Juršėnui, Angonitai ir kolegoms. (*Plojimai*)

Č. JURŠĖNAS. Ačiū. Su malonumu priimsime dovanas. Kol jos dalinamos, prašyčiau pasirengti tarti žodį jaunimo atstovą Rimantą Zagrebajevą, žurnalistikos studentą. Prašom.

R. ZAGREBAJEVAS. Laba diena! Mielieji, jums leidus, tiesiog mes irgi labai jaudinamės, ir labai įdomu paklausti jūsų prisiminimų iš Sausio 13-osios ir apskritai tų įvykių. Tad jums leidus, kad nepamirščiau pasakyti svarbiausių, žvilgčiosiu į lapelį.

Taigi esu maloniai nustebintas ir dėkingas galėdamas tarti sveikinimo žodį ir ypač jaunimo poziciją fotografų, vaizdo, operatorių, žurnalistų susitikime „Atmintis gyva“ ...liudija.

Prieš porą mėnesių prie arbatos puodelio bendraudamas su savo kurso drauge nustėrau, keletą valandų šnekučiavomės apie viską, kas vyko, vyksta ir vyks Lietuvoje. Priėjome bendros išvados. Teatleidžia kalbininkai, baisiai, tiesiog baisiai gailimės, kad gimėme jau po lemtingų įvykių, skynusių mums kelią į laisvę. Visą likusį vakarą kalbėjome apie tai, kad mūsų tėvams ir seneliams tuo pačiu ir jums buvo, liaudiškai tariant, sunkūs laikai. Bet jie buvo kupini bendrumo, tiesos ieškojimo, persmelkti drąsos, galų gale, didžiulio ir begalinio laisvės siekio. Šiandien mes pasigendame to bendrumo, bet bandome jį apčiuopti bendraudami su jumis, tų įvykių amžininkais.

Negalėdami išgyventi jūsų tuometinės euforijos būsenos, nepaaiškinamo, bet širdimi juntamo jausmo stengiamės iš jūsų patirties ištraukti bent dalelę to didvyriškumo, drąsos, tiesiog ir siekio, siekio būti kartu ir kurti kartu, išgirsti vienas kitą. Nors daugeliui sausas yra švenčių mėnuo – Naujųjų metų pasitikimas, bet man asmeniškai, čia, Lietuvoje, tai yra istorinis šviesaus atminimo ir minėjimo laikotarpis, kitaip tariant, laisvės mėnuo.

Džiaugiuosi, kad pernai teko susipažinti su vienu fotografu, dirbusiu sausio įvykiais, tai Andrius Petrulevičius (jis čia bėgioja, fotografuoja), ir parašyti su juo interviu. Kaip žinote, dažniausiai interviu yra klausimų – atsakymų žaidimas. Tačiau anąsyk tai buvo rimtas ir prasmingas pokalbis, persmelktas kartėliu gerklėje, ašaromis akyse ir virpesiu širdyje. Ilgai mintyse įstrigo tiesiog jūsų darbo esmė, jūsų tuometinis žygdarbis – misija įamžinti ir pateikti pasauliui. Jūs apsijusę foto aparatais, kiti – vaizdo kameromis, diktofonais, kaupiate, lekiote, rizikavote, net negalvojote apie jums galėjusias grėsti pasekmes. Skelbėte žinią, vi-
jotės fotografuodami okupantų kariuomenę, platinote nuotraukas miniose, siuntėte vaizdo

įrašus į užsienį, skaitėte viską, kas buvo sukaupta, kad pasklistų kuo plačiau, kad būtų pasiektas vienintelis Tautos tikslas – laisvė.

Šiandien masinėse informavimo priemonėse, kaip mes jau girdėjome, atrandate daug savo darytų nuotraukų, vaizdo įrašų, bet nesiskundžiate ir laikote normaliu dalyku, kad archyvuose ne visuomet teisingai nurodyti autoriai. Juk svarbu, kad žmonės žinotų ir galėtų pamatyti įamžintas akimirkas, ir žinotų, kas vyko, o nuotraukos ir vaizdai mus, jaunimą, pribloškė. Jie nutildė garsiausias auditorijas universitetuose, mokyklose, apglėbia išgąsčiu matančius, sukrečia visus, nes atmintis gyva.

Po istorinio sausio įvykių buvo apdovanojami nusipelnusieji, na, arba tiesiog dalinami medaliai. Noriu patikinti, kad mano bendraamžiai žino, kad nemaža dalis medalių šiandien priklauso didvyriams, net nestovėjusiems minioje ir nedarbusiems ekstremaliomis sąlygomis. Kai kurie jūsų gražiai tų medalių atsisakė, kiti net nebuvo apdovanojami.

Mielieji, esate kiekvienas verti daugiau nei tik medalis. Mes vertiname jūsų paklotą pradžią mūsų Tautos gyvenimui, valstybei ir mums patiems. Ir pats, ir kiti mano kolegų kasdienybėje išbandymuose, sunkiose situacijose semiamės iš jūsų ryžto, drąsos, atsidavimo, esate mums didžiulis pavyzdys ir be apdovanojimų.

Taigi kalbą noriu baigti šiek tiek manimi pakoreguota šviesia atmintimi rašytojos Jurgos Ivanauskaitės citata: „Jūs buvote kaip bomba, to betoninio laiko erdvėje.“ Ačiū.
(*Plojimai*)

A. RUPŠYTĖ. Labai ačiū gerbiamajam žurnalistikos studentui R. Zagrebajevui. Manau, jūs galėsite čia pakankamai irgi ne iš vieno interviu paimti, daug kas papasakos, kur ką buvo. Kviesčiau, ko gero, jaunimą kuo aktyviau įsijungti į šitą darbą paklausinėti. Manau, kad kiekvienas, iš čia esančių, turi papasakoti įvairias istorijas. Jų žygdarbiai, manau, yra nuotraukose, vaizdo medžiagoje ir diktafonuose. Tai viena.

Toliau. Norėčiau pasitarti su jumis, kaip vyks mūsų posėdis ar susitikimas. Ne posėdis, čia gal taip grubiai pasakiau. Taigi norėtų pakalbėti Valentas Jūraitis, jeigu galima dabar, ar ne? Galėtumėte, taip. Paskui, manau, gal žodį tartų Danutė. Po to jau perduočiau žodį Domantui Vildžiūnui, kuris pakviestų pasižiūrėti filmą ir pasakytų, kaip jis daro. Toliau, Zinas Kazėnas pristatytų savo filmą. Na, o paskui pakviesime kavos, arbatos ir, manau, kad neoficialioje aplinkoje apie daug ką galėtume pasitarti. Taigi, gerbiamasis, prašau jus.

V. JŪRAITIS. Nežinau, ar čia oficialiai daug kalbėti, matau, daug pažįstamų ir draugų, bet vis tiek pasakysiu. Mielosios damos, mielieji ponai, didžiuliai draugai, tikrai džiugu matyti jus. Aš pernai buvau maloniai pagerbtas, pakviestas į šį renginį ir dabar matau, kad susirinko tie patys, nesumažėjo žmonių, nepaseno. Tikrai už šito stalo mes matome daug asmenybių, kurios save didelei ne reklamuoja, bet tikrai buvo dideli metraštininkai, daug gerų

fotografijų padarė. Tiesiog džiugu, kad, na, yra toks bruožas, kad kuo fotografas kuklesnis, tai tuo jis geresnių fotografijų padaro. Galbūt ne be reikalo ... yra pasakęs, kad nesvarbu pats fotografas, kai jis išeina į aikštę, bet svarbu, kad jo nesimatyti, bet būtų geros fotografijos.

Nenorėčiau čia tiek vardinti daug autorių. Matau, jų yra visus, ką pasakysime, visi padarė gerų fotografijų. ...yra metraštininkai, tų įvykių liudininkai. Man atrodo aš ir pats buvau tada fotografas ir dabar praktikuojantis, leidžiu žurnalą, taip kažką darau, tai tuo momentu mes buvome, kaip metraštininkai laisvi, atsimenate Žalginio mūšį, Petras Dusburgietis aprašė. Jis aišku buvo laisvas, bet tarnavo kitiems žmonėms. Laisvų istorikų mūsų fotografijos istorijoje turėjome mažai, istoriją rašydavo kiti, svetimšaliai. Štai prieš mane sėdintys čia žmonės tikrai buvo tą akimirką laisvi ir fotografavo, padarė fotografijas ir jos dabar išliko. Norėčiau pasakyti, kad fotografijos irgi turi savo vertę, gal mes jų neįvertinom, šūsniai, pundai buvo mėtomi, naikinami. Jos turi vertę ir mūsų dabartiniame rinkos pasaulyje net ir yra verslo dalis. Jeigu atsiminsime tokią agentūrą „Gete vaizdai“ „Gete imidžis“ sukaupia milijonus vaizdų. Kitos agentūros dar mažiau sukaupia. Asmeniškai žmonės kolekcijose turi tų vaizdų ir kol jie sensta, kaip geras vynas, tie dalykai gerėja. Nemanau, kad reikėtų sukaupti vienoje vietoje centralizuoti tas fotografijas. Jeigu atominė bomba kristų, tai gali ir sunaikinti, taip sakant. (*Juokas salėje*) Aš pats esu leidęs tokią... apie senąją Marijampolę. Žydų bendruomenę išnaikino hitlerininkai, atrodo sudegino visas laboratorijas, jų visus archyvus sudegino, bet, suprantate, pas žmones išliko tos fotografijos, hitlerininkai sudegino knygas, bet mes grupė tokių žmonių pririnkom nemažai fotografijų ir tą mozaiką sulipdėme į gražų to mažo regiono miestą.

Matau, kad bėga laikas ir šitie visi metraštininkai čia, mieli filmuotojai, fotografuotojai, žurnalistai, rašytojai, mes tuo momentu sudėjome ir vaikščiojome toje pusėje, o šitoje pusėje vyko daug svarbių įvykių ir politinės asmenybės, ir kultūros, ir apskritai stovėjo šioje pusėje pasaulio, Amerikos, Baltarusijos. A. Lukašenką atsimenu. Kveilas čia stovėjo ir taip toliau, ir mes juos fotografavome. Žodžiu tai įdėjo į istoriją.

Laikas bėda ir rašytiniai faktai, juos būtų verta užrašyti kaip kas ką darė. Bet kaip paprastai fotografas yra kuklūs, nelenda į akis, ar čia irgi pats nesiprašiau kalbėti, bet gal tą daryti ir reikėtų. Bet apskritai dar reikia ir valstybinį požiūrį ugdyti į fotografiją, į mūsų istoriją, į mūsų paveldą. Jeigu mes esame... pirmiausia turime būti patys laisvi. Gal mes tą akimirką laisvėjome, kaip sovietiniai žurnalistai, tarybinių laikų treniruotė, bet gerą patirtį turintys, tarp jų ir aš, ir gerbiamasis Č. Juršėnas ir kiti. Žodžiu valstybės požiūris pasireiškė tuo, kad mes tas fotografijas turime kaupti, jas rinkti, skirti lėšas ir kaupti, ir dėti, net įrašyti į finansinę eilutę. Žodžiu tos fotografijos turi būti kaupiamos. Supratote tikriausiai ką noriu pasakyti. Dar ką norėjau pridurti tame pasakyme. Neturime, man atrodo, mes į tą istoriją

spjauti. Kadangi ant kiekvieno akmens, mes dabar atsikrenkšti eidami nuo gripo gal spausime, bet suprantate, kiekvienas akmuo mūsų aikštėje yra mūsų istorija. Žodžiu pagalvokime apie tai ateityje, kaip pasielgti su mūsų požiūriu. Žodžiu džiaugiuosi jus matydamas čia, vertinkime savo fotografijas, jos yra turtas, mūsų istorijos dalis. Ačiū už dėmesį. Linkiu visiems sveikatos! (*Plojimai*) Dar, tiesa, norėjau pridurti. Mano kolega Jonas Juknevičius, jo bazė – visos Valstybinės fotografijos fondą, nes jis prieš mirdamas padovanojo 50 tūkst. vaizdų valstybiniam archyvu. Tai štai jo šita fotografija ir kitų „Vakarinių naujienų“ metraštininkų fotografų sudaro nemažą fondą. Nežinau kur dingo Eugenijaus Šiško fotografijos. Aš bandžiau domėtis jo palikimu, kai jis paliko šį kraštą, tai jie ir dingo. Mes fotografijose... Pavyzdžiui, yra toks pavyzdys maža valstybė Airija. Jie yra... aišku, jie nebuvo ta dramblių šalis, kur bombardavo, griovė viską, bet jie yra sukaupią negatyvus. Mes fotografijos istorijoje neturime negatyvų sukaupią, tik kopijos, geriausi iš originalų. Tas kaupimas. Taip pat valstybinis pagrindas, turime mes sukaupiti tuos dalykus, bet neprašyti už dyką iš invalidų, pensininkų, bet surasti tą eilutę irgi yra valstybinis požiūris. (*Plojimai*)

A. RUPŠYTĖ. Trumpai dar Danutė. Pasižiūrėsim filmuką, žinau, kad J. Gečas, bet tiesiog būtų įvairiau. Dabar Danutė. Gerai. Atsiprašau. Danutė Jakubėnienė. Prašau. Atrodo visi pažįsta gerbiamąją Danutę nuo veidrodžio, aš kartais pamirštu paminėti pavardę ir, kad čia yra jaunimo labai daug.

D. JAKUBAITIENĖ. Šiame susitikime būtent buvo planuotas susitikimas su jaunaisiais žurnalistais ir Angonita paprašė kažką tai pasakyti. Aš taip pagalvojau, ką galima pasakyti ir kaip galima paaiškinti tą būseną, kurią mes išgyvenome tada tiems žmonėms, kurie nebuvo kartu. Šiandien kaip tik yra ta diena, kai aš vieną kartą metuose prisiegu medalį, eidama į šitą susitikimą tą medalį prisidengiau šalikui. Nežinau kodėl yra tokia nuostata, kažkodėl tai lygtai ir tu didžiuojiesi, aš jį labai gerbiu, ir man lygtai kažkaip gėda. Tą medalį turėjo gauti tikrai daug daugiau žmonių. Jį gavo labai daug, bet, teisingai, čia jaunimas sakė, pasižiūrėjus daug yra nesuvokiamų dalykų.

Ką galima pasakyti jaunam žmogui? Aš niekad nekalbėjau apie tai, ką aš jaučiaau. Bet tai buvo 12 dieną, ta naktis, čia aikštėje, buvo kilnojama stotis ir buvo visa minia žmonių. Dabar man labiausiai įstrigęs momentas, kai reikėjo kalbėti, radijuje jau skambėjo balsai: „mes užimti, mes užimti“, į aikštę reikėjo kalbėti, o žmonės meldėsi. Ta malda ir toks susikaupimas. Taip stovėjo vienas šalia kito ir svarbiausia, aš taip žvilgtelėjau, daugiausia aplinkui stovėjo pagyvenusių žmonių ir jauni pasitempę kažkaip tai buvo šalia tų vyresnių žmonių. Jūs paklauskite ar buvo baisu? Taip, buvo labai baisu. Ir kai pradėjo bėgti mus atjungė, kilnojamąją stotį, ir paaiškėjo, jau vyniojo, persikėlė į čia, žmonės pludo, vis daugiau žmonių. Turbūt tik karo atveju gali būti toks. Aš prisimenu savo būseną ir aš pagalvojau, jeigu

aš dabar stovėsiu prie upės, atvažiuos tankai ir jie nustums į upę, ir nebus dar vieno liudytojo, kad žuvo dar vienas žmogus. Tai įsivaizduojame koks turėjo būti įsitempimas ir suvokimas tą naktį, kad mes visi stovėjome kaip siena.

Ar nebuvo pasekmių? Žinoma pasekmės buvo. Ir dabar yra. Aš tik dabar suvokių, kad vis dėlto praėjo 21 metai, o aš ir dabar praktiškai užmigti negaliu, jeigu neveikia naktį radijas. Tada buvo „Svoboda“ arba Lietuvos radijas. Vis dėlto tai turėjo įtakos. Niekam aš nepasakoju šitų dalykų, nežinau, labai jaudinuosi.

Dar noriu pasakyti, kad tada mes... Šiandien Lietuvoje trūksta piliečių, o tada mes, žurnalistai, buvome piliečiai, nors neturėjome valstybės. Visi darė ką galėjo. Moterys naktį važiavo pasiėmusios kamerą į morgus ir filmavo. Tai darė dvi moterys. Mums buvo pasakyta, tiems, kurie dirbo eteryje, nenakvoti namie ir nelaikyti vaikų namie, kad jeigu tie kaspervizininkai ateitų ir reikalautų paėmę vaikus, kad eik tu dirbti, kad nebūtų tos problemos, ir tie vaikai kelias savaites glaudėsi pas gimines ir visur kitur, ne tik mano vienos, daugelio taip. Mes darėme tada laidas iš nieko, šiandien, tai yra prabanga, niekas neprašė pinigų. Aš čia kalbu jauniems žurnalistams, aš Danijos televizijai, mes parodėme laidą, kurią mes darėme iš karto po sausio įvykių. Nebuvo vinjetės, tai mes galėdavome užrašyti vinjetę ant sienos ir tai buvo kaip vinjetė. Sugebėjome dirbti, vienas paprastas magnetofonas, antras paprastas magnetofonas ir buitinė kamera. Ir sugebėjome montuoti, sugebėjome padaryti tas laidas. Kai tiem Danijos televizijos asams parodėme, koku būdu ir paaiškinome, kaip mes dirbome, jie tikrai patikėti negalėjo. Žmogus gali viską, jeigu jis tikrai suvokia, kad tai šalia yra žmonės, kurie irgi daro viską. Kokie buvo, įvaizduokite, jauni žurnalistai, turėjo tikslą, kad išeitų, parodyti, kad Lietuvos televizija ne tik „kaspervizija“ bet ir Lietuvos televizija veikia. Mano buvo užduotis parengti dviejų dienų programas, ir kadangi čia buvo kilnojama stotis, visi davė multiplikacinius filmus, turbūt niekad tada vaikai nematė tiek užsienietiškų multiplikacinių vogtų filmų, kiek ėjo. Kiek mūsų matė? Nedaug matė, bet vis tiek tą televiziją žiūrėjo. Aš prisimenu, kaip aš eidavau čia naktį, visur tamsu, visur maišai, ir sudėta ta programa, seni koncertai, kieno kur įrašyti ir visa kita. Dabar atrodo žurnalistai, fotografai, bet tada iš Lietuvos televizijos nuėjo tik keletas su kolaborantais, bet jums dirbo inžinieriai. Kas čia prie tų kilnojamųjų stočių stovėjo? Mūsų operatoriai, montažininkės. Čia tokia masė žmonių, kuriuo liko nepagerbti, apie juos neparašyta. Aš nežinau, aš ruošiausi tai padaryti, bet kaip žurnalistams, visą laiką nėra laiko, visą laiką užpuola kažkokie kiti reikalai. Ir jeigu priversti kažkokiu būdu, tiesiog nežinau kaip, bet pašnekinti tuos žmones, kurie miršta, kai mes dabar dalyvauja vienose ar kitose laidotuvėse, ir kai jie turi tikrai dar ką pasakyti ir išsaugoję, aš manau čia yra būtina, nes tam laiko jau dabar tikrai nėra. O atsitiks taip, kad kaip žinote, kaip

tada, atsiranda vis daugiau žmonių, kurie matė Lenina. Tai kad nebūtų taip. Ačiū už dėmesį.
(Plojimai)

A. RUPŠYTĖ. Labai ačiū, mieloji Genutė Jakubėnienė. Tikrai su nuostabiais prisiminimais nukėlė į tą laikmetį ir čia, manau kiekvienas galėtų tai papasakoti, lyg tai filmo juosta prabėga ir kaip pati sakei prie upės, aš žinau, tiesiog išplaukė iš atminties, kad kalbėdama su užsieniu, su Saudargu, čia šalia kabinete, kur buvo V. Landsbergio, mano buvo vienintelė mintis, kaip pasakyti paskutinius žodžius, kaip pradės šaudyti, kad kokia atsitiktinė kulka nepataikytų, palysti po stalu, kad pasakyti, kad parlamentas užimtas. Kad ten nušaus, tai čia savaime, apie tai visiškai nebuvo baimės. Kaip pasakyti, kad jau parlamentas užimtas ir kad pradėtų veikti Vyriausybė, kuri buvo galvojama, kad ten būtų. Ir dar ką aš prie to pačio, prieš duodant Domantui Vildžiūnui žodį ir pristatant jo filmą, norėčiau tik tiek, būtų labai gerai, kad tose fotografijose, kaip mes aprašysime, aš tikiuosi, kad vis tiek pavyks kaip nors bendrom jėgom, kad būtų ne nežinomi žmonės, ir dažniausiai prašome, tai politikas, kurie jau žinome ir atpažįstame. O ar tie žmonės, kuriuo žinome pavardes, čia irgi būtų labai labai gerai. Nes kaip aš sakau, jūs ne tik nežinomi didvyriai, būtų gerai, kad jūs būtumėte žinomi didvyriai. Tai dabar Domantui Vildžiūnui, kad nenusibostų ir kad papasakotų, kaip ir kodėl jis čia sumanė. D. Vildžiūnas, Sąjūdžio vaizdo operatorius. Lėkęs, buvęs...

D. VILDŽIŪNAS. Laba diena. Ačiū už kvietimą, aš tiesiog netikėtai pagalvojau, kad norėčiau pratęsti nuoskaudų temą dėl apdovanojimų, bet truputį lengvesnėje formoje, nes nėra apdovanojimo įsteigta, kurio aš pat asmeniškai esu nusipelnęs, kuris turėtų vadinti „Ordinas už tinginystę, išgelbėjusią Lietuvą“. O istorija labai trumpa, kai mes su kolega filmavome Sausio 13 d. prie bokšto, prie televizijos pastato ir viską atfilmavę, visus šaudymus, tris paras nemiegoję, gerokai „nupušę“, matome prasidėjo karas, sėdime „žiguliuke“ ir kolega man sako, viskas, dabar važiuojame ant viaduko prie Vingio parko, ten šarvuočiai po juo važinėjo, jis turėjo pora „Molotovo kokteilių“ durelių kišenėje, ir sako nuleidžiame juos ten. Aš sakau, gera mintis, bet pora valandų pamiegame. Snustelėjome mes tuos pora valandų mašinoje ir abu siaube nubudome, ką mes būtume padarę. Nes absoliučiai neabejojome, kad tai reikia padaryti. Tokio apdovanojimo nėra, deja kol kas, ponas Juršėnai, turėkite omenį, gal inicijuosite.

O dėl archyvų kaupimo ir atsiminimų kaupimo, čia nėra abejonių ir labai gerai, kad kilo mintis, kad tai po Seimo stogu galėtų būti. Bet ne mažiau svarbus dalykas yra tų archyvų ir atsiminimų realizacija ir ta forma, kaip juos realizuoti, kad jie nebūtų stalčiuje užrakinti, čia yra diskusijų klausimas. Tai tęsiant, aš prisiminiau pernai pavasarį, buvo atvažiavęs Japonų žurnalistikos profesorius, kuris prieš 20 metų buvo žurnalistas po visą Europą ir per Sausio 13 d. buvo čia Vilniuje, ir jisai dabar, po 20 metų renka medžiagą, ir motyvacija jo labai įdomi, kuri mane nustebino, po to man pasidarė truputį gėda, kad mane nustebino. Jisai sako,

kad jis renka medžiagą ir pasiruošęs tai daryti kelis metus, turi parašęs projektą, kad Sausio 13 d. įvykiai yra nemotyvuotai nustumti į šalį savo reikšmę, palyginus su Berlyno sienos griuvimu. Sakė, kad Berlyno sienos griuvimas tai , kaip simbolis labai stiprus, bet savo netikėtu įtakojimu įvykiams, sausio 13 d., jeigu ne tokį patį poveikį turėjo, gal net stipresnį. Tai čia kas link prasmės rinkimų medžiagos. Ir pabaigai norėčiau trumpai pasakyti, prieš parodant trumpą ištrauką iš filmuko, kuris buvo padarytas prieš 15 metų. Kadangi čia Vilniuje buvo beveik visos pasaulio didžiausio televizijos kompanijos ir beveik visose buvo nuskambėjęs reportažuose vienas sakiny, kad Vilniuje yra įvykęs unikalus atvejis, kai foto ir video kameros laimėjo prieš tankus. Tai tiek. Malonaus žiūrėjimo. (*Plojimai*)

(*Rodomas filmas*)

V. LANDSBERGIS. Buvo nerami nuojauta, savotiškai neramu buvo dar ir dėl to, kad tą dieną jie ... užiminėti pastatus, tokių smurto atrodo sausio 12 d. po pietų nebuvo, gal iš ryto nebuvo. Ir toks ramumas tam tikras, atoslūgis, mane neramino.

(*Rodomas filmas*)

V. LANDSBERGIS. Kažkokių metafizinių dalykų, kai tikėjimas jaučiamas atmosfera, kaip tokia jėga. Kažkur einant laiptais man moteriškė, man rodos, tą pačią naktį, arba kitą dieną davė į rankas šią „Rožių Marijos“ statulėlę, kuri dabar stovi ant šio stalo ir pasakė: priimkite, ji jus apsaugos 9 dienas. Nežinau koks tai buvo įžadas duotas ar kas buvo, ar jos įsitikinimas, ar ji kokį jautė turinti tokį pažadą 9 dienoms. Aš tai įsiminiau. Man taip savotiškai pasirodė. Tokio tikėjimo buvo labai daug. Ir tą liudija žmonės, kurie buvo aplink. Kad buvo tokia ypatinga tokia dvasinė atmosfera. Juk viskas koncentruota čia, šiuose rūmuose, aplink šiuos rūmus. Toks pasaulio centras. Kas nors gali pasakyti, čia mistika, ar kas nors tokio. Aš nežinau. Aš žinau, kaip sakydavo žmonės.

(*Rodomas filmas*)

V. LANDSBERGIS. Nuėjau namo išsimaudyti, bet nespėjau išsimaudyti. Įkėliau koją į vonią, paskambino telefonas, kad Šiaurės miestelis pajudėjo. Kad rikiuojami tankai, šarvuočiai, atidaromi vartai ir aš turėjau grįžti tuoj pat.

(*Rodomas filmas*)

V. LANDSBERGIS. Į Prezidento M. Gorbačiovo priimamąjį paprašiau, kad mane su juo sujungtų. Manęs nesujungė, bet pažadėjo tuoj pat viską perduoti, ką aš noriu pasakyti. Ir aš paprašiau pasakyti, kad aš labai įsakmiai prašau, Prezidentą M. Gorbačiovą tučtuojau savo, kaip vyriausiojo ginkluotojų pajėgų vado, įsakymu sustabdyti pradėtą akciją, nutraukti pradėtą vykdyti planą, kad nebūtų pralietas nekaltų žmonių kraujas. Tai turi būti padaryta tuojau. Mes nežinome, ar tai bus padaryta, bet M. Gorbačiovas žino. Jeigu žmonių kraujas bus pralietas, jis kris ant jo galvos.

(Rodomas filmas)

V. LANDSBERGIS. Kur jie važiuoja, gal viena kolona ten, o kita kolona važiuos tiesiai čia? N... per Kalvarijų tiltą, bet važiuojančius girdėjome ir paskui pasigirdo šaudymas ir šaudymas ten.

(Rodomas filmas)

V. LANDSBERGIS. Mielieji žmonės, tikriausiai netenkame televizijos ir radijo. Tai yra skaudus netekimas mūsų padėtyje ir mūsų kovoje, bet tai toli gražu ne viskas. Gali būti, kad jie šiandien tuo apsiribos, gali būti, kad kasdieną ims po kokį kitą objektą. Tačiau Lietuva gyveno be televizijos, ...kovojo ir kovojo nepriklausomybės...

V. LANDSBERGIS. Aišku, tai agresija, karas. Mes jau apie tai buvome pasakę. Tai nebus 1940 metai. Bet ateina galų gale iki čia. Ką aš turiu daryti? Ar Aliendės variantas, pa- imti kokį nors šauninką, kurio niekada nelaikiau ir niekada neįsivaizdavau, kad galėčiau į žmogų šauti ir čia gintis taip pat kaip ginasi visi, ar kaip nors kiti elgtis. Ar tiesiog sėdėti čia ir prašom, aš esu iki paskutinio momento savo poste, taip kaip Eglė Bučelytė savo poste buvo, tol, kol jie atėjo ir nutraukė tą veiklą ir tą pareigą. Kaip jie čia elgtųsi, ar nušautų, ar išsi- temptų, ką aš žinau. Čia jau ne mano reikalas. Bet aš ir to negalėjau padaryti. Nebuvo laiko apsispręsti, kad taip iš anksto aš žinočiau, kaip aš elgsiuos, kad galėčiau pasakyti. Tik man aišku buvo, kad aš negaliu bėgti.

(Rodomas filmas)

V. LANDSBERGIS. Ne iš ten bėgo. O į ten bėgo žmonės. Štai irgi buvo tas eg- zaminas. Moralinis, vertybinis egzaminas, kurį Lietuva tiesiog nuostabiai išlaikė. Netikėtai. Netikėtai tiems, kurie Maskvoje planavo visą šį veiksmą. Jie planavo, kad žmonės išsibėgios ir čia bus labai trumpas ir paprastas dalykas.

(Rodomas filmas)

V. LANDSBERGIS. Kodėl ant stogo? Dieve mano. Čia fantastiškas vaizdas.
(Plojimai)

A. RUPŠYTĖ. Dėkoju labai, Domantai Vildžiūnai, tau už tikrai nuostabias akimirkas. Manau, jos mus nukėlė tikrai į prieš 21 metus ir leido vėl pajusti. Žiūrėdama į šiuos kadrus kažkaip pagalvojau, ar yra žinoma ta moteris, kuri perdavė. Ar yra žinomas vaikinai, kuris stovi prieš tanką. Tikrai galbūt mums visiems reikėtų bendromis jėgomis pagalvoti, kaip tuos žmones surasti, galbūt netgi paskelbti kai kurias nuotraukas ir atsiliptų tie maži vaikai, kurie buvo, ir save atpažintų. Dar kartą manau ir galiu tikrai dabar pasakyti, kad tie prisiminimai, tie vaizdai, tų nuotraukų rinkimas ir būtų geriausias atsakas daugeliui tiems, kurie dažnai sako, kad šaudė patys į save, kad čia nieko nebuvo. Tai tam, kad nepajustų jei savo galios, kaip tada pajuto, mes galime kartu vis dėlto kažką padaryti. Kancleris sakė kalbės pabaigoje. Tai labai

trumpai tada Jonas Gečas, jeigu galima, nes mus tas laikas riboja, nes kava aušta, bijau, ir po to Zinas Kazėnas. Ir tada paskui prie kavos, nebent kas nors dar labai norėtų kalbėti. Prašom.

J. GEČAS. Ačiū, Angonita. Man didelė garbė būti šalia jūsų šiandien, kaip ir buvo didelė garbė būti šalia jūsų tada, 1991 metais. Labai geras įvaizdis, metafora „Gyvoji barikada“, bet toje metaforoje „Gyvoji barikada“ yra ir plusai, ir trūkumai. Iš vienos pusės ne uniformuoti žmonės, net ne gynėjai apgynė tuomet, apgynė ta gyvoji barikada, žmonės plačiaja prasme. Trūkumas šioje metaforoje yra, kad praėjus 20-čiai metų, jeigu paimtume X–XI klasės istorijos vadovėlius, jūs rastumėte tą gyvąją barikadą kaip kažką tokio mistiško ir nieko konkretaus. Toje gyvojoje barikadoje dingo konkretūs žmonės. Kaip Angonita dabar sakė, o kas ten atvežė tas barikadas realiai fiziškai, kaip jo pavardė, iš kur jis paėmė tuos blokus, kas tas kranininkas, kuris pakėlė tuos blokus ir padėjo? Tai buvo žmogus, kas tas statybos valdybos viršininkas, kuris priėmė sprendimą neįstatyminį, antiįstymišką surinkti blokus ir vežti arba virto trotilą, arba paimti lazerį iš Fizikos instituto ir atvežti jį parlamentą. Visa tai išnyksta, kaip išnyksta tam tikra prasme ir jūsų vardai žiniasklaidos, žurnalistų, fotografų. Kažkas filmavo, o iš tikrųjų, ką Domantas pasakė, tai yra labai didelė teisybė: toje gyvojoje barikadoje vienas svarbiausių elementų buvo žodis, nuotrauka, filmuota medžiaga, kuri pateko į užsienį, sukėlė reakciją tiek pačioje Rusijoje, tiek Maskvoje, tiek Vašingtone, tiek kitur. Taip kad jūsų nuopelnas tame yra milžiniškas ir žymiai didesnis kai kuriais atvejais negu tų gynėjų, kurie su šautuvu buvo čia, parlamento viduje, ar dar kur nors kitur. Ir garbė, ir šlovė jums. Iš tikrųjų, aš manau, nėra per vėlu, mes šiandien pateikėme 32 signatarus kariuomenės Savanorių medaliais apdovanoti, nes jie 1991 m. iki pufo buvo įstoję į savanorių tarnybą, ne per vėlu ir dabar pateikti žurnalistus geriausius apdovanoti pasižymėjimo ženklais, Sausio 13-osios medaliai ar dar kažkuo. Tai nėra vėlu, teikimas nėra sustabdytas.

Dabar dėl čia kalbėjusio Gidziušo. Ne visai sutinku su jumis. (...) gal būna iš visko ir su „Liepaitėmis“ ir su viskuo kitkuo, būna įvairių situacijų. Šiuose rūmuose per 2011 m. aš turėjau 74 moksleivių grupes. Iš jų aš K. Blinskiui sakau, nežinau, kas mes turim kuriam mokėti honorarus: ar aš jam, ar jis man, nes jis padarė tą filmą praėjusiais metais, kurį demonstravo, o aš tą filmą 74 kartus Kovo 11-osios salėje sukau ir žiūrėjo tą filmą moksleiviai, studentai ne tik iš Lietuvos, iš Vokietijos, Danijos, Italijos, Lenkijos, Rusijos. Šiandien du kartus sukau iš Moldovos žiūrėjo, iš Šiaulių technikos mokyklos. Jūs žinote, aš tai kalbu, turiu savo pranešimą irgi naudodamasis jūsų nuotraukomis padaręs, bet pranešimas yra pranešimas, bet kai jie pamato tą priesaikos priėmimo emocijas, kai visi pakėlė rankas, lyg ir netvarkingai nufilmuota, bet daug kam blizga ašaros. Duokite jūs tuos filmus, duokite tas nuotraukas. čia Angonitos ir Seimo kanceliarijos, asmeniškai kanclerio, ir Seimo valdybos yra pradėta gera iniciatyva, kad reikia surinkti. Man dar pačiam dirbant Krašto apsaugos ministerijoje ta idėja

buvo ir su Domantu bandėme ir su kitais tvarkyti tą, bet išėjo anapilin Dambrauskas, nuotraukos nesutvarkytos, archyvai nesutvarkyti, reikia atsirinkti dabar. Koks Tada archyvas buvo, bet kažkur išsibarstė, išbėgiojo kažkur. Bent nuskanuokime. Sudarykite įvairiausias sutartis su Seimo kancleriu, su kažkuo, kad autorinės teisės lieka, kad be jūsų leidimo nebus spausdinama, bet kad jos būtų paverstos į elektroninę versiją, kad jos išliktų. Tai būtų pats didžiausias indėlis.

Per praėjusius metus po Lietuvą turėjome dešimt konferencijų, vienuolika parodų. Toks Vladas Letukas, gal pernai jo parodą matėte apie Lietuvą, grafikos darbų paroda. Tai vežiojom po Lietuvą ir pristatinėjom. Aš nepristačiau nei vienos mokyklos, nei kitur, savivaldybėse, kur nė vienos fotografijos parodos nepristačiau, nes aš jos neturiu, o aš važiuoju per visą Lietuvą. Sakau, vien čia, Seime, 74, o kiek dar Romovėse buvo visur, mokyklose, savivaldybėse buvo. Turėčiau ką, tai vežčiausi kartu važiuotume, jūs papasakotumėte apie tai, kaip Danutė nuostabiai jautriai papasakojo ką ji jautė darydama reportažus, kas tai buvo veidrodis tuo metu, ką tai reiškė sausio 12-oji. Mes papasakotume iš savo pusės. Tos nuotraukos iš esmės, aišku, jos turi ir piniginę vertę, bet jos turi milžinišką istorinę vertę ir visa filmuota medžiaga.

Ir paskutinė mintis. Nuotrauka arba filmuota medžiaga, daug kas esate matę ir čia jūsų almanachuose būna ir mes Krašto apsaugos ministerijoje esame darę parodą, tarpukario nuotraukas kariuomenės, visuomenės, parodų. Dažniausiai tai būna paradinės nuotraukos. Tai viena. Antra. Nuotraukos būna be aprašymų, nėra datos, nėra autoriaus, nėra kas tose nuotraukose yra ir tos nuotraukos emocinė prasme yra puikios, meninė prasme galbūt ne man spręsti, aš ne menininkas, bet istorinė prasme jos nevertingos. Ir dabar šitas nuotraukas aprašyti, aš čia ir vienas, ir kitas žinau, turite po 10 tūkst., po daugiau nuotraukų iš tų laikų, čia yra kapitalinis darbas, bet bent 10 nuotraukų aprašius su pavardėmis kas tose nuotraukose, tiksliai kur tas buvo, kokią dieną buvo, kas per įvykis, jos įgauna milžinišką istorinę reikšmę. Ir aš sveikinu dar kartą kanclerio Jono Milerio iniciatyvą ir Angonitos didžiulį darbą, kurį pradėjo skenuojant ir tvarkant tuos archyvus, ne tik nuotraukas, ne tik filmuotą medžiagą pervedant į skaitmenį, bet ir dokumentus, ir kiek mes galėtume, Nepriklausomybės gynėjų sąjunga, tai mielai prisidėtume aprašant.

Ir visiškai paskutinė mintis. Mes su Domantu esame kalbėję apie tokį projektą. Daug yra jau išėję Anapilin. Pirmasis pasienio vadas išėjo, pulkininkas Knezys pirmasis štabo viršininkas išėjo Anapilin. Aš nekalbu apie politikus, apie savo sritį tik miniu žmones, pavardes. Jis buvo atsakingas už Rusijos kariuomenės išvedimą. Tiesiogiai trejus metus dirbo iki 1993 m. Viskas, palaidojom prieš tris mėnesius. Šarūną Vasiliauską palaidojom prieš du

mėnesius, pirmąjį ministro pavaduotoją direktoriaus. Ir nieko. Ir visa, ką jie išsinešė ir net kas šeimose buvo likę kokie nors dokumentai ir iškeliavo su jais Anapilin.

... Tai ko jūs žurnalistų neprašote, kad jie užsiimtų ir padarytų. Pavyzdžiui, tikrai...

J. GEČAS. Kalbu, prašau ir Angonita prašo visų kaip nors tai padaryti. Mes su Domantu turim idėją padaryti apskritą stalą, temomis surenkame tuos žmones, kalbame ir rašom. Tegul iš jų nebus pagaminti filmai demonstruojami, bet bent bus įrašyta kalba, bus įrašyti tie gyvi prisiminimai. Nes priversti rašyti, Danutė, yra nepaprastai sunku. Priversti kalbėti, žiūrėkite, dabar visi kelia rankas, nori kalbėti, nes turi ką pasakyti. o jeigu reiktų tą parašyti ir atiduoti, neparašytume. Tai vat tą projektą reiktų kaip nors.

O šiaip aš dėkingas jums už jūsų tą didžiulį darbą apginant Lietuvą 1991 m., nes jūs buvote pačioje pirmojoje fronto apkasų linijoje. Labai ačiū. (*Plojimai*)

A. RUPŠYTĖ. Ačiū labai, Jonai. Be abejonės, tikrai reikia įrašyti. Tik aš norėčiau pasakyti, kad tas įrašymas, gal jau dveji ar treji metai mes vis kalbam: susėdam už apskrito stalo ir bandome įrašyti. O žmonės išeina, išeina gynėjai, išeina Sąjūdžio žmonės... todėl aš ko dar nespėjau, gerai, kad priminėte, pasakyti. Tokią turiu irgi eretinę galbūt mintį, kad gal į ketvirtį vieną dieną sumanyti ir padaryti, kad štai susitinkame ir kalbamės. Nes jeigu nebus pasakyta, na, ateina, susitinka tas ir tas, ir bandome įrašyti, iš tikrųjų tai bus pasikalbėta. Bet jeigu nebus konkretaus žmogaus, kuris ims, skambins ir ką darys, tai vėl praeis kažkiek laiko, ir tas bus. Darbų tikrai, visi turi daug idėjų, dar daugiau, o to laiko, deja, yra toks ir, neaišku, kiek kiekvienam yra skirta.

Kadangi laikas brangus, dabar suteikiu žodį Zinui Kazėnui, Sąjūdžio fotografui, žurnalistui, metraštininkui, kuris tars trumpai žodelį ir pristatys pirmą dalį, kodėl buvo, kodėl tas sumanymas ir t. t.

Z. KAZĖNAS. Sumanymas kaip išgristi žodį „archyvas“, tai jeigu pats tą tvarkai, tai eina šurpas. Ką padarysi, visiems teks laiku anksčiau ar vėliau čiupti archyvą. Čia noriu, kaip pavyzdį, yra dešimtys, šimtai, net tūkstančiai tvarkymo būdų, bet yra pagrindas, kuriuo remiantis visi gali įveikti šitą savo archyvo tvarkymą. Čia parodysiu lyg ir užkratą. Štai keletą filmukų, gal vieną kokį, nes visi panašūs, kaip galima pateikti ir paviešinant. Vienas dalykas yra, kad mes darome, darome, štai kaip tik, va, irgi sakėte, kad reikia viešinti ir parodyti ir mokyklose, ir ką jų programose šiek tiek, kiek tai įmanoma. Ir čia pamatysite pavyzdį vieną iš tų dešimčių, kurių aš įdiegęs ir gana sėkmingai. Čia tik dviejų mėnesių šitie filmukai, o trijų metų tai čia susidaro begalė kiekių šitų filmukų, kurie, na, multimedijos sistemos visur yra. Man atrodo, aš net siūlyčiau savo kolegoms, kad tai yra įveikiama, ir galima padaryti, paprasčiausiu būdu sutvarkyti savo archyvą ir juos duoti visuomenei pažiūrėti. Užtenka. prašau leisti bet kurį. (*Rodomas filmukas*)

A. RUPŠYTĖ. Labai, gerbiamasis Vidai. (*Plojimai*) Aš tikiuosi, kai pakviesime į mokyklas, jeigu važiuosime, ir netgi... (*kalba ne per mikrofoną*) daugelis iš jūsų tikrai sutiks pasidalinti prisiminimais ir galbūt parodysite.

Dabar, kadangi yra atėjęs, grįžo Seimo kancleris, skubėjo iš Lentvario, jeigu neapsirinku, suteikiu jam žodį. Prašom. Seimo kancleris J. Milerius.

J. MILERIUS. Labas vakaras. Dauguma pažįstami. Dovanokite, kad teko pavėluoti. Tikrai šiandien to vakaro laukėme, asmeniškai aš labai laukiau, po paskutinio mūsų tokio gražaus susitikimo prabėgo metai, laikas nenumaldomai bėga ir vis su didėjančiu pagreičiu. Prieš pakviečiant į apačią, ten, į mūsų valgyklėlę, kampelyje yra arbatos dar šiltoje aplinkoje pabendrauti kavos puodeliui. Jeigu kas nors dabar turime nuoskaudų arba ką nors dar galėtumėte pasiūlyti, paprašyti, sakykite, pakritikuokite, atvirai sakykite. Žinau, ką mes blogai darome, bet buvo per trumpas laikas pasitaisyti. Per tuos metus daug kur ištaisėme ir atsiprašėme, kur nebuvo autorystės, arba galbūt ne dėl mūsų piktos valios buvo autorystė prie kai kurių jūsų gražių darbų, prasmingų jūsų darbų klaidingai užrašyta. Stengėmės viską, kiek įmanoma, ištaisyti.

Nenorėčiau, kad jūs suprastumėte, kad bandome daryti kažkokį primygtinį prašymą, spaudimą. Jūs esate autoriai šitų gražių darbų, jūs esate savininkai, jūs, aišku, disponuojate tuo, ką turite. Ir, kaip matome, šiandien iš visos eilės tiek iš filmo, tiek iš paskutinės kompozicijos nuotraukų iki gaudulio viskas yra gražiai sukomponuota, sudėta, įprasmintą, ir meninė pusė gražiai panaudota, ir istorinė.

Kas vyko prieš tuos po 20 su virš metų, tik Tautos valia, Tautos šventas tikėjimas ta pergale, ir jūsų ginklai, joks kitas ginklas, jokie šautuvai, manau, tuo metu jokie negalėjo mums padėti pasiekti tą laisvę, išskyrus žodžio galiai reikšmę ir ypač vaizdo medžiagos, kuri visame pasaulyje pakėlė ant kojų ir politikus, ir visus jūsų meninius judėjimus, kurie visais varpais pradėjo mušti, kas darosi šiame nuostabiame Europos kampelyje, ir kad negalimą leisti, kad vėl dešimtmečiais čia užgestų saulė ir tikėjimas žmonių kažkokia ateitimi.

Dar kartą dėkoju jums visiems. Galvokime, kuo mes galime jums padėti, kad visa tai, ką jūs padarėte, išliktų ateinančioms kartoms mūsų vaikams, anūkams. Dar kartą ačiū, kad šiandien susitikome. Visos kitos bendravimo priemonės mums yra priimtinos, kad tik galėtume judėti į priekį. Visiems jums ačiū ir jums visiems sveikatos! (*Plojimai*)

A. RUPŠYTĖ. Dar, kaip matau, gerbiamoji Aurelija, taip norite paklausti?

AURELIJA. Taip. Aš norėčiau konkrečiai paklausti. Kadangi mes vis tiek paskleisime tą žinią, kad čia buvome, kad čia buvome paraginti rinkti vaizdus, garsus ir t. t., kur konkrečiai ir kam siųsti.

A. RUPŠYTĖ. Yra labai lengvas adresas, atsiprašau. Mes sugalvojome tokį adresą, kad būtų lengviau įsiminti. *Istorija@lrs.lt* Jį gauna ir Andrius, ir aš, ir mūsų skyrius. Tai yra, kad lengvai žmonės įsimintų.

J. MILERIUS. Konkrečiai jis yra kuruojamas Seimo kanceliarijos. Taupoma medžiaga, pakliūna į elektroninę erdvę, nuskanuojame. Viskas yra įteisinama, yra tam tikra partitis su Seimo archyvu.

A. RUPŠYTĖ. Dar kartą: *istorija@lrs.lt* Dabar mes su gerbiamuoju kancleriu pasitarėme. Čia buvo kalbama apie knygą. Aš taip šviesiai tiesiai paklausiau, ar galima. Jis atsakė taip.

J. MILERIUS. Atsakiau kitaip. Labiausiai kas yra nusipelnęs tą knygą gauti, pirmoje eilėje esate jūs.

A. RUPŠYTĖ. Aš lygiai taip pat sutinku. Tink nežinau, jeigu mūsų nespės atvežti, kurie negaus, tai kreipkitės į Andrių, arba per tą patį adresą *istorija@lrs.lt* Mes pasistengsime štai dabar netgi duoti. Bet, sakau, jeigu nespėtų, nes reikia iš rūšio. O dabar, kanclerį, kur? Kavos. Kadangi daugiau, atsiprašau, čia kad ir neturiu, bet daugiau nieko negalime...

J. MILERIUS. Pirmas aukštas, kur buvo valgyklos salė. ... Seimo antruose rūmuose. Jūsų kolegos...

A. RUPŠYTĖ. Palaukite, einu ieškoti knygų, gal kartais atvežė.

J. MILERIUS. ...Požerskio ir pirmuose rūmuose – J. Kazlausko.